WILEY

The Scandinavian
Journal of Economics

Om konungens pröfningsrätt vid oktroj för bankaktiebolag enligt förslaget till ny banklag

Author(s): Bankman

Source: *Ekonomisk Tidskrift*, Årg. 10, häft 11 (1908), pp. 387-391

Published by: Wiley on behalf of The Scandinavian Journal of Economics

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3437677>

Accessed: 01-06-2016 14:30 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://about.jstor.org/terms>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Wiley, *The Scandinavian Journal of Economics* are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Ekonomisk Tidskrift*

Om konungens pröfningsrätt vid oktroj för bankaktiebolag enligt förslaget till ny banklag.

I § 3 mom. 3 af Förslaget till lag om bankrörelse hafva kommitterade infört en ny bestämmelse, som, om den blir lag, kan komma att utöfva stor inverkan på landets bankväsende; om mer till gagn än till skada, är frågan. Kommitténs förslag till lydelse af ifrågavarande lagbestämmelse om behandlingen af inlämnade ansökningar om oktroj för nytt bankaktiebolag är följande: »*Finnes sådant bankaktiebolag vara nyttigt för det allmänna*, pröfvar Konungen bolagsordningens öfverensstämmelse med denna lag samt lag och författningar i öfrigt, så ock om och i hvad mån därutöver, med hänsyn till vidden och beskaffenheten af bolagets rörelse, särskilda bestämmelser må erfordras.» Den kursiverade försatsen är af kommittén tillagd. I öfrigt är detta mom. till innehållet oförändradt lika motsvarande § 1 mom. 3 af gällande lag om bankaktiebolag.

Konungens pröfningsrätt är, som synes, för närvarande begränsad till bolagsordningens *inhåll*. Motsvarar detsamma i lagrummet angifna fordringar, så vägras ej oktroj. Så tillvida råder för närvarande full frihet att stifta bankaktiebolag. Genom det af kommittén föreslagna tillägget skulle denna frihet afskaffas och konungen, beträffande bankaktiebolag, äga samma rätt att utan vidare vägra oktroj, som han redan äger i fråga om solidariska bankbolag. Härigenom skulle uppkomsten af nya bankaktiebolag kunna inskränkas eller rent af förhindras. Mot detta förslag ha kommitténs ordförande hr Hasselrot och dess ledamot hr Rabe afgifvit reservation, den senare i en utförligt motiverande skrifvelse.

Under intrycket af den skadliga konkurrens, som nu rådande öfverflöd på banker alstrat, torde lagförslaget i denna punkt vara välkommet för landets alla banker. Utan meningsskiljaktighet gillades det ock af allmänna bankmötet i sistlidna september. Men frågan bör ju ses ej blott från bankernas sida, utan framför allt från synpunkten af hvad som kan vara gagneligt för samhället i sin helhet.

Till stöd för förslaget hafva från olika håll jämte mindre vägande skäl äfven anförts några från allmän synpunkt mycket tänkvärda. I mo-

tiven till lagförslaget lämnas den upplysningen, att under perioden 1895—1906 bankernas antal ökats från 46 till 76 och nu till 80 samt att deras fonder under angifna tid vuxit med öfver 360 millioner kronor, hvaraf framgår, att ökandet af bankernas antal och fonder »under senare åren fortgått i en omfattning, som väl må betecknas som oerhördt stor för våra förhållanden». Kommittén anser därför, att »bildandet af nya banker helt visst kan sägas ha gått öfver gränsen för det behöfliga och nyttiga» och »framkallat en konkurrens, som i mer än ett hänseende utöfvat ett skadligt inflytande på bankernas verksamhet och arbetsmetoder», så »att de, långt ifrån att stärka och utveckla ett sundt affärslif, tvärtom på flerahanda sätt blifvit till skada för det allmänna».

Man torde kunna tillfullo instämma i allt detta och ändock ställa sig ganska tveksam emot förslaget att helt afskaffa den sedan långt tillbaka rådande friheten att bilda aktiebanker. Kommitténs motivering kan sammanfattas i den enkla satsen: friheten att stifta aktiebanker har under sista 13 åren blifvit missbrukad till skada för landets affärslif, alltså bör den alldeles upphäfvas. Framställd i denna form, förefaller satsen icke oemotsäglich. Vi ha ju haft en tid, då bankernas antal var för litet, och sedan en tid, då det ej var större än behöfligt. Rättigheten att stifta nya banker har nog haft sin del i förtjänsten af utvecklingen från det ena tillståndet till det andra. Och hvilken bransch af vårt industri- och affärslif har icke haft både nytta och olägenhet af den lagstadgade näringsfriheten utan att man därför förnekat den öfvervägande nyttan i det stora hela eller väckt förslag om frihetens afskaffande.

Det har vid senaste allmänna bankmöte till stöd för förslaget sagts, att då banker af den starkare, solidariska typen icke få inrättas utan vederbörligt tillstånd, så borde också de mindre starka aktiebankernas bildande vara underkastadt samma villkor. Men det är ju ett känt förhållande, att orsaken, hvarför inrättandet af solidariska banker ställdes under Konungens diskretion, icke var den, att man ville inskränka bankernas antal i allmänhet, utan enbart just de solidariska bankernas, emedan denna typ af banker ansågs vara för sina delägare väl riskabel och därför borde kunna till antalet begränsas. Å samma bankmöte har man också anført den kontroll, apoteksrörelsen utan protest från något håll är underkastad, såsom ett föredöme att efterlikna vid lagstiftning för aktiebankers bildande. Men det kan väl icke påstås, att genom rådande frihet att inrätta aktiebanker medborgares lif och hälsa kan riskeras, såsom följdén kunde blifva af en obegränsad frihet att öppna apoteksrörelse.

Det har äfven framhållits, att om friheten att bilda nya bankaktiebolog inskränkes, så behöfver därigenom icke uppstå någon brist på banker, då friheten att bilda afdelningskontor af redan tillvarande banker komme att kvarstå oförminskad och deras beredvillighet att i utsträckt mått gå alla rimliga önsknings till mötes i det hänseendet är af erfarenheten intygad. Man har vidare anført, att afdelningskontor af större banker bättre skulle kunna fylla rörelsens behof på olika orter och bära dess risker än små egna banker.

Om det förra också ofta är händelsen, så förekommer det äfven, kanske ej så sällan, att afdelningskontor af större banker öppnas icke så mycket för att tillgodose ortens behof af rörelsemedel som för att uppsamla dess lediga kapital för användning annorstädes, en olägenhet, som nog mera sällan vidlåder de små egna bankerna och troligen endast då, när inlåningen på platsen öfverstiger ortens eget lånebehof. Men, beträffande friheten att inrätta afdelningskontor i stället för nya banker, bör märkas en viktig omständighet, nämligen den, att ifrågavarande frihet är helt beroende af Kungl. Maj:ts tillstånd. Den är ej en lagstadgad rättighet, utan en befogenhet, som Kungl. Maj:t kan vid oktrojens beviljande eller förnyelse genom bestämmelser, insatta i bolagsordningen, medgifva, begränsa eller förvägra en bank. För det närvarande torde de flesta banker med grundfond, understigande en million kr., i detta hänseende vara beroende af tillstånd för hvarje särskildt fall. Öfriga banker, som nu ej hafva något band på sig i detta hänseende, *kunna* vid oktrojernas förnyande åläggas samma inskränkningar som småbankerna. Mistningen af en lagstadgad frihet att bilda aktiebanker kan därför icke anses tillräckligt ersatt genom en annan, redan ägande s. k. frihet, som för sin fortvaro är helt beroende på nådigt tillstånd.

Kunde man emellertid vara förvissad därom, att de, som i framtiden bereda och föredraga ansökningar om oktrojer för nya aktiebanker och som därigenom i realiteten torde komma att bestämma, huru Kungl. Maj:ts pröfningsrätt blir använd, vore mera än andra i landet omdömesgilla i frågan, när och hvar på skilda orter i vårt vidsträckta land nya banker vore af behofvet påkallade, så kunde man ju tryggt lägga pröfningsrätten i Kungl. Maj:ts hand. Men om ingen säkerhet gifves för att det erforderliga, bättre omdömet kommer att finnas, där det då bäst behöfves, och därjämte kanske ej är alldeles uteslutet, att under ändrade framtida inrikes politiska förhållanden kunde inträffa, hvad hr Rabe i sin reservation befarar, att »pröfningen af nyttan för det allmänna af ett nytt bankföretag icke

alltid komme att ske ur rent saklig synpunkt, utan i hög grad komme att påverkas af tillfälliga, personliga förhållanden», så torde det synas mången klokast att förblifva vid den bankfrihet vi hafva och att söka genom andra åtgärder förebygga de nu så kännbara olägenheterna af densamma under förväntan, att öfverdrifter och öfverproduktion på bankernas område skall, såsom på industriens, efter en tid stäffa och bota sig själf.

Såsom *en* förebyggande åtgärd kan med stöd af kommitterades egen motivering förordas höjandet af minimikapitalet för nya banker till 1—2 millioner i stället för de 500,000 kr., som kommitterade ansett sig under omständigheterna böra stanna vid. Ty säkerligen ha kommitterade rätt däri, att »en af anledningarne till den starka frekvensen af nya bankaktieföretag ligger i den lätthet för bildande af bank, lagstiftningen beredt genom att fastställa ett lågt minimum för banks grundfond».

Det torde under rådande förhållanden numera knappast från något håll bestridas, att det vore en välgärning för vårt lands ekonomiska lif, om för en anseelig tid framåt nya bankers bildande kunde förhindras. Vore det i kommitténs förslag blott fråga om att åt Kungl. Maj:t ad interim eller för t. ex. 20 år öfverlämna rätten att pröfva behöfligheten af nya aktiebankers upprättande, så skulle sannolikt få röster höjas däremot. Men det obekväma är, att om pröfningsrätten i denna viktiga sak nu helt öfverlämnas och i framtiden ej utfaller till fördel för landets ekonomiska utveckling, så kan den svårigen återtagas. Man kan ej lugna sig därmed, att, innan 20 år gått, ha vi fått mer än en omarbetning af banklagen fastställd med i åtskilligt ändrade bestämmelser. Det torde nämligen kunna inträffa, att hvilka ändringar lagen än under denna tid undergår, så stannar likväl pröfningsrätten kvar, där man nu föreslår att lämna den, så mycket sannolikare, som dess ändamålsenliga handhavande under närmaste årtionden, dess användning till förhindrande af öfverflödiga bankers bildande, ej kan betviflas och således all anledning till yrkande på en förändring på grund af missbruk under denna första tid kommer att saknas. Det är först längre fram, när det antal banker, som nu befinnes öfverflödigt stort, blir för litet, som saknaden och skadan af bankfrihetens upphäfvande kommer att göra sig känd.

Att något snart bör åtgöras för att i den allmänna rörelsens och äfven bankernas intresse förhindra, att en ny bankbildningsperiod inträder, så snart konjunkturerna åter förbättrats, torde vara uppenbart. Läte det sig göra att, som ofvan ifrågasatts, i lagen införa kommitterades förslag om Kungl. Maj:ts pröfningsrätt men med giltighet för begränsad tid, t. ex. 20

år, hvarefter den, om förnyelse ej skedde, skulle af sig själf upphöra att gälla och nuvarande lydelse af lagrummet i fråga återinträda i kraft, så skulle detta antagligen vara den bästa lösningen. Ty äfven om pröfningsrätten under denna tid så användes, att ingen enda ny aktiebank uppstode, så vore därmed troligen ingen skada skedd, snarare tvärtom. Kan ej denna utväg anlitas eller vinna gillande eller lagen i sin helhet antagas för begränsad tid, så borde, om pröfningsrätten öfverlämnas utan begränsning, bankernas befogenhet att öppna afdelningskontor, åtminstone deras, som ha grundfond af 1 million och däröfver, tryggas genom bestämmelse i lagen. Bifaller åter riksdagen icke i någon form förslaget om Kungl. Maj:ts pröfningsrätt, så borde minimikapitalet för nya banker sättas betydligt högre än kommitterade, under förutsättning, att ifrågavarande pröfningsrätt blefve åt Kungl. Maj:t öfverlämnad, hafva föreslagit, detta ej blott för att försvåra bildandet af nya banker, utan äfven därför att, såsom kommitterade framhållit, färre men kapitalstarkare banker med kontor å skilda orter härefter äro att föredraga framför många men kapitalsvagare.

Bankman.